

Bralna pismenost – bralne učne strategije

Mag. Milena Kerndl

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

- **Pismenost kot zmožnost posameznikove „uporabe besedil“ –**
razumevanje, tvorjenje ne le pisnih, ampak tudi slikovnih, govornih, kompleksnih (npr. slikovno-besednih) **sporočil**
– **ne nastaja sama od sebe** –
pri razvijanju pismenosti je ključna vloga učiteljev.

Določitev namena/cilja branja

- **Katere informacije** želim dobiti iz besedila in **zakaj**?
- Selektivno usmerjanje pozornosti

• Različni cilji – različne bralne tehnike:

INFORMATIVNO BRANJE (preletimo besedilo):

- ✓ naslov
- ✓ podnaslovi
- ✓ poudarjeni deli besedila
- ✓ slikovno in grafično gradivo
- ✓ slovarček tujk in strokovnih izrazov

Diagonalno branje

- Učenec z očmi preleti besedilo od zgornjega **levega** konca do spodnjega **desnega** konca strani besedila – najti bistvene informacije.
- Pri inf. branju hitro, pozorno preletimo besedilo, pri diagonalnem pa **se za trenutek ustavimo** na pomembnih mestih, na katera smo naleteli.
- Kaj **moram** predelati?
- Kaj **bi bilo dobro** vedeti?
- Kaj **lahko izpustim**?

Študijsko branje

- Učenec se **intenzivno** ukvarja z besedilom, **se aktivno uči**.
- Počasno, zbrano branje; učenec se ustavlja ob pomembnih pojmih, si jih izpisuje, jih ureja na različne načine ..., gleda nazaj, primerja, preverja podatke ...

Vprašanja in odgovori

- **Postavljanje vprašanj in odgovarjanje** – bistven proces pri učenju s pomočjo branja.
- Pomembna elementa **pred**, **med** in **po** branju.
- Učenci/dijaki, ki v procesu učenja postavljajo vprašanja in odgovarjajo nanje, so bolj samostojni.

- **Učitelj naj nauči učence/dijake postavljati različna vprašanja**, da si jih bodo znali postavljati pri samostojnem učenju (predvprašanja, vprašanja po branju, dodatna vprašanja).

VPRAŠANJA SO POVEZANA S POSAMEZNIMI RAVNMI RAZUMEVANJA

- Glede na **miselne procese**, ki jih sprožajo:
 - ✓ **Vprašanja nižje ravni** (reprodukcija spominsko usvojenih podatkov in dejstev)
 - ✓ **Vprašanja višje ravni** (analiziranje, primerjanje, sintetiziranje, vrednotenje ...)

NEPOSREDNO ALI INFORMATIVNO RAZUMEVANJE

- **poznavanje besed v besedilu**
 - poznati pomen posamezne besede še ne pomeni razumeti celotnega besedila, odnosov in povezav v njem
- **in prepozna enostavnih dejstev, podatkov**
 - ✓ Kdo?
 - ✓ Kdaj?
 - ✓ Kje?
 - ✓ Kaj?
 - ✓ Koliko?
- ✓ NAVEDI, OPIŠI, NAŠTEJ, POIMENUJ

Interpretacijsko razumevanje (razumevanje s sklepanjem)

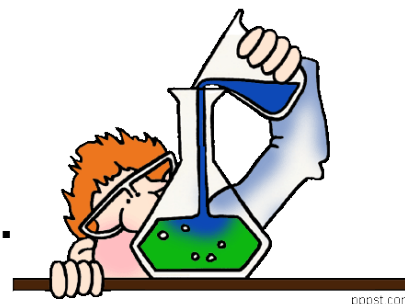
- Dojame bistvo.
- Dojame in zna razložiti povezanost med posameznimi deli.
- Zna izločiti posamezne bistvene značilnosti in jih razložiti.
- Zna sklepati in presoјati na podlagi podatkov v besedilu o poznejših dogodkih.
- Osrednji miselni proces je **sklepanje** (**eksplicitno** – nakazuje ga besedilo in ga bralec ne more spregledati; **implicitno** – besedilne informacije povezuje s predznanjem na njemu lasten način – globlje razumevanje).

**POVZEMI, POVEJ Z DRUGIMI BESEDAMI, RAZLOŽI, POJASNI,
UTEMELJI, POUČI DRUGE, NAPOVEJ, NAVEDI PRIMER**

Zakaj?

Uporabno, kritično in ustvarjalno razumevanje

- Najvišja raven razumevanja.
- Učenec je sposoben **preoblikovati besedilo** iz ene abstraktne oblike v drugo – **s svojimi besedami**.
- **Prevesti** besedilo iz ene simbolične oblike (npr. tabel in grafov) v pisno obliko ali obratno.
- Pojasniti metafore, simbole.
- Uporabiti dejstva in podatke za reševanje novih problemskih situacij.
- Analizirati besedilo na posamezne sestavine in odkriti odnose med deli.
- Analizirati domneve, ki **niso eksplicitno** navedene.
- Odkriti argumente.
- Oceniti uporabnost, veljavnost ...
- Primerjati na temelju podatkov, se opredeliti in utemeljiti.

PRIMERJAJ, USTVARI, IZDELAJ, OBLIKUJ, DOKAŽI, UTEMELJI,
OCENI, OVREDNOTI/PRESODI, UGOTOVI NAPAKE/BISTVENE
ZNAČILNOSTI, ZAVRNI ...

Učence/dijake usmerjajmo z GLAGOLI

- **Prva raven**

- ✓ NAVEDI, OPIŠI, NAŠTEJ, POIMENUJ
Kdo? Kdaj? Kje? Kaj? Koliko?

- **Druga raven**

- ✓ POVZEMI, POVEJ Z DRUGIMI BESEDAMI, RAZLOŽI, POJASNI, UTEMELJI, POUČI DRUGE, NAPOVEJ, NAVEDI PRIMER (Zakaj? Kako?)

- **Tretja raven**

- ✓ PRIMERJAJ, USTVARI, IZDELAJ, OBLIKUJ, DOKAŽI, UTEMELJI, OCENI, OVREDNOTI/PRESODI, UGOTOVI NAPAKE/BISTVENE ZNAČILNOSTI, ZAVRNI

Kompleksne bralne učne strategije

- **Strategija VŽN plus**
- **Metoda PV3P** (**P**regledati celoto, **V**prašati, kaj bo sledilo, kaj že vem, kaj želim izvedeti, **P**rebrati podrobno in z razumevanjem, **P**onoviti večkrat in na različne načine preverjati ustreznost zapomnitve, **P**onovno pregledati celoto)
- **Paukova strategija**
- **Metoda recipročnega poučevanja**
- **Splošna študijska strategija**
- **(Insert metoda)**

Strategija VŽN plus

Posebna pozornost:

- **predznanju** – učenci pogosto novih vsebin ne povezujejo s predznanjem
- **skupinskemu učenju** – Vigotski „območje bližnjega razvoja – razdalja med dejansko razvojno ravniho in ravniho potencialnega razvoja pod vodstvom odraslih ali v sodelovanju z bolj sposobnimi učenci
- **sodelovanju** vseh učencev pri pisanju

Prednosti strategije VŽN

- Primerna za delo **z vsem razredom**.
- Povezuje se **z besedili v učbenikih**.
- Aktivnost **vseh** učencev/dijakov.
- Učencem/dijakom nudi model **aktivnega branja** pri samostojnem učenju z besedili.
- Nudi **veliko možnosti pisanja**.
- Zajame **vse faze** bralnega procesa.
- Strategija daje učitelju tudi **grafični model**, ki ponazarja proces učenja.
- Primerna tudi pri obravnavi **tematskih sklopov**.

Delitev vlog v skupini

Vloga	Sporočila
<p>Usmerjevalec usmerja delo. Preverja, ali vsi razumejo navodila. Prebere pisno gradivo.</p>	<p>Ali so navodila dovolj jasna? Ali lahko oblikujemo odgovor natančneje?</p>
<p>Zapisovalec zapisuje ideje, zapiše koncept dela, miselni vzorec, po katerem se bo skupina ravnala.</p>	<p>Prisluhnite, kaj sem zapisal. Je dobro, če je miselni vzorec tako oblikovan?</p>
<p>Nagrajevalec pohvali, če ima kdo dobro idejo. Še posebej je pozoren na učence, ki so bolj zadržani, jih spodbuja in jim čestita.</p>	<p>Veliko si prispeval k delu skupine! Vsi smo dobro delali. To si povedal zelo dobro.</p>

Vloga

Sporočila

Pregledovalec preverja, če se vsi strinjajo z določenimi rešitvami in če vsi znajo zahtevano snov.

Ali se vsi strinjate s tako rešitvijo?
Sproti zapisujemo odgovore. Vsi rešujemo vse naloge. Ali znaš odgovoriti na drugo vprašanje?

Redar skrbi, da vsi sodelujejo, opozori učence, ki so se oddaljili od teme ali tiste, ki ne sodelujejo.

Govori tiše! Preglasni smo. Vsi delajmo v enakem tempu. Ne prehitevajte. Motimo druge skupine, torej šepetajmo.

Opazovalec kritično spremlja delo skupine, delovno vnemo, opazuje, kako so se lotili nalog, kako so prišli do cilja, ali so bili složni, so se poslušali. Na koncu poroča.

Molče beleži opažanja, ne opozarja in ne spodbuja.

Vloga

Sporočila

Poročevalec je lahko v naprej določen ali izbran od učitelja, ko je na vrsti poročanje o rešitvah. Predstavlja delo celotne skupine.

Ali se z rešitvami vsi strinjamo? Kako bi to najbolje predstavil razredu?

Kontrolor časa opozarja na časovne omejitve, spodbuja k hitrejšemu tempu.

Čas nas preganja. Imamo še tri minute!

Kaj že vemo?

V:

Kaj želimo
izvedeti?

(Tri vprašanja na
dano temo)

Ž:

Kaj smo se
naučili?

N:

BRANJE/
obravnava

Paukova strategija

- Nastala kot odgovor na pomanjkljivosti **PV3P** strategije.
- Za uspešno samostojno učenje iz učbenikov.

Večina problemov pri učenju izhaja iz težavnosti:

- izbora bistvenih informacij
- zapomnitve teh informacij

- za učence predmetne stopnje in naprej
- uporaba je preprosta in učinkovita
- z učiteljem večkrat vaditi
- za besedila pri biologiji, zgodovini, zemljepisu ...

Paukova strategija

Vodnik za učenca/dijaka:

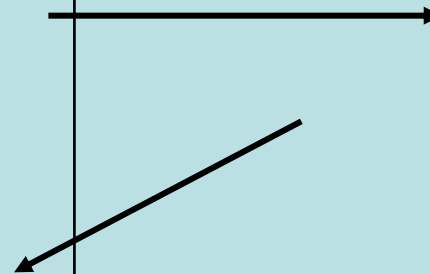
1. Vzemi prazen list papirja in ga z navpično črto razdeli v dve enaki koloni.
2. **Pozorno preberi** spodnje besedilo.
3. **Besedilo preberi še enkrat** in si podčrtaj (izpiši) bistvene in pomembne podrobnosti.
4. Podčrtane dele besedila si zapiši na levo stran lista.
5. Na desno stran lista si zapiši le najpomembnejše ključne besede ali informacije.
6. List prepogni (ali prekrij levo kolono) in snov ponovi s pomočjo ključnih besed. Dokler ti ponavljanje dela težave, si pomagaj še z zapiski na levi strani lista.

Besedilo/zapisek

(1. in 2. faza)

1. Pri **drugem branju** izberejo pomembne informacije in jih zapišejo v levo kolono (oblika zapisa se prilagaja učenčevim željam).
2. Ko končajo zapis v levi koloni, se vrnejo na začetek in v desno kolono zapisujejo ključne besede ali besedne zveze.

Ključne besede

(Povzetek – z besedami učenca)

NASLOV, TEMA

samostalnik

pridevnik

pridevnik

glagol

glagol

glagol

štiri besede – občutki

sopomenka ali besedna zveza, ki povzema bistvo

<p>Kaj že vemo?</p> <p>V:</p>	<p>Kaj želimo izvedeti?</p> <p>Ž:</p>	<p>Kaj smo se naučili?</p> <p>N:</p>
<p>1. Možganska nevihta</p> <p>2. Kategoriziranje</p>	<p>3. Napovedovanje</p> <p>4. Postavljanje vprašanj</p>	<p>6. Pisanje povzetka</p>

BRANJE/
obravnava

Modifikacije strategije

- Kaj **ŽELIM** izvedeti? **KJE** bomo to izvedeli?
VŽKN
 - Kaj sem se **NAUČIL**/-a o ...?
 - Na kakšen način si se to naučil?
- Kaj si moral že znati, da si to nalogo lahko rešil?

VŽN z usmerjenimi vprašanji – usmerjanje na najpomembnejše vidike vsebine

	Zakaj je gozd pomemben? (Postopek pridobivanja kave?)	Kako ga ogrožamo? (Moker postopek?)	Kaj lahko naredimo za ohranjanje gozdov? (Suh postopek?)
V	Učenci povedo, katerih vsebin ne poznajo dobro.		
Ž	Učenci lahko glavno vprašanje dopolnijo s svojimi vprašanji.		
N	Učenci pokažejo raven razumevanja.		
	(N učitelj dopolni s povzetkom ali miselnim vzorcem.)		

Literatura:

- Pečjak, S., Gradišar, A. (2002): Bralne učne strategije. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo.
- Marentič Požarnik, B. (2000): Psihologija učenja in pouka. Ljubljana. DZS.
- Rupnik Vec, T., Kompare, A. (2006): Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo.
- Tehnika: INSERT, KWL tabela: Projekt: Branje in pisanje za kritično mišljenje (RWCT). Korak za korakom. Ljubljana. Pedagoški inštitut.